

MAGYAR KINCSEK

Perényi Miklós
és a Concerto Budapest

2022. JANUÁR 31. 19.30

Pesti Vigadó

Concerto
BUDAPEST

BEETHOVEN

István király – nyitány, op. 117

himnikus harangozással Dénes István átíratában

DOHNÁNYI

D-dúr koncertdarab, op. 12

-szünet-

FARKAS

Trittico concertato

1. *Allegro moderato*
2. *Passacaglia con Dèdica – Molto moderato*
3. *Allegro vivace*

KODÁLY

Concerto zenekarra

Közreműködik: **Perényi Miklós** cselló

Concerto Budapest

Vezényel: **Dénes István**

PERÉNYI MIKLÓS

Pályája csodagyerekként indult, hétévesen már a Zeneakadémia diákja, első szólóhangversenyét 1957-ben, kilencévesen adta. 16 éves volt, amikor a játékan fellelkesült Kodály Zoltán a *Szólószonáta* kottájába bejegyezte elismerő ajánlását: „Perényi Miklós vonója alá”. Az azóta eltelt évtizedek során a magyar és a nemzetközi koncertközönség több nemzedéke hallgathatta ámulattal a gordonka szemérmes zsenijének muzsikálását. A neve szinte a cselló szinonimájává vált a magyar nyelvben, így hát a díjak és elismerések sokasága, a Nemzet Művésze cím, a két Kossuth-díj, az Érdemes és Kiváló Művész cím, a Prima Primissima, a Liszt- és a Bartók–Pásztory-díj nem megerősítése, még csak nem is bizonyága a művészi rangnak, hanem sokkal inkább a kollektív hála és büszkeség hivatalos kifejezése.

DÉNES ISTVÁN

A Liszt Ferenc-díjas zeneszerző és karmester a Zeneakadémián tanult Kadosa Pál, Rados Ferenc, Kóródi András tanítványaként. 1977 óta a Magyar Állami Operaházban dolgozik. 1987 és 1995 között a brémai színház első karmestere, majd 1995 és 2008 közt a trieri színház főzeneigazgatója volt, eközben a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának vendégkarmestere is volt. Európa jelentősebb koncerttermeiben vendégszerepelt, többek közt Varsóban, Krakkóban, Moszkvában, Prágában, Pekingben, Luxemburgban és Berlinben. Dirigált a bécsi Operafesztiválon és a Bregenz-i Ünnepi Játékokon, illetve Veronában. Több ősbemutató és magyarországi premier fűződik nevéhez. Számos felvett készített vele a Magyar Rádió, a Radio Bremen és a Bayerische Rundfunk.

Ludwig van BEETHOVEN: István király-nyitány, op. 17

István király, Magyarhon első jötevője és Athén romjai: 1812 februárjában ezzel a két „kortárs drámával” nyitott a pesti Királyi Városi Színház, vagyis a Német Színház. Mindkét színmű szerzője a kor termékeny darabgyárosa, August Kotzebue volt, s a megnyitóra készülő pesti direkciónak mindkét darabhoz Ludwig van Beethoventől (1770–1827) rendelt kísérőzenét. Az 1811 késő nyarán-kora őszen alkalmi felkérésre és sietősen (még egy korábbi teátrumavatási dátumot vélelmezve) komponált kísérőzenék számai közül, melyekkel Beethoven a „bajszos magyaroknak” kívánt kedveskedni, ma már jobbára csak a két nyitány kerül előadásra. E nyitányok közül a ma este felhangzó korántsem csupán a címe miatt különösen kedvelt a hazai közönség körében. Az István király-nyitány ugyanis a magyar fül számára meghittten ismerős, verbunkos motívumokat tartalmaz, részben alkalmasint annak a kítüntető és rokonszenvező figyelemnek is köszönhetően, amellyel a hagyomány szerint Beethoven a Bécsben is gyakorta muzsikáló Bihari János játékát kísérte.

DOHNÁNYI Ernő: D-dúr koncertdarab, op. 12

Csellóra és szimfonikus zenekarra írt *Koncertdarabját* (op. 12) 1903–4-ben komponálta Dohnányi Ernő, nem sokkal egyik legkiemelkedőbb műve, a vonóstrióra készült *Szerénád* után. A művel bizonyára édesapjának, a képzett amatőr csellistának is kedveskedni akart, aki tekintélyes iskolaigazgató volt Pozsonyban. Az előadó szempontjából hálás csellószólam mindenestre arról tanúskodik, hogy Dohnányi kiválóan ismerte a hangszert. A Koncertdarab ugyanolyan egytételes, de elkülönülő, önálló karakterű szakaszokra tagolódó kompozíció, mint Liszt *A-dúr zongoraversenye* vagy *h-moll szonátája*, csak szerényebb terjedelemben és derűsebb hangvétellel. A darab első, Allegro non troppo tempójelzésű szakasza az osztott hegedűk hullámverésszerű háttere előtt kibontakozó, széles ívű cselló-kantilénával indul, amely egy második, rubato témával, más anyagokkal és virtuóz figurációkkal kombinálva több ízben visszatér, miközben a szinte mindvégig aktív csellószólamot változó zenekari faktúrák kísérik. Hirtelen váltással D-dúrból d-mollba, az Adagio szakaszba lépünk, amelyben az egyre líraibb, személyesebb hangú csellószólam párbeszédet folytat a magas fafúvósokkal, s a monoton mozgású zenekar háttérével izgatott akkordtörésekkel teli,

szenvedélyes tetőpontra ér. Ezután zenekari közjáték következik a rubato téma felidézésével. Majd Tranquillo tempójelzéssel, a szólóhangszer csatlakozásával kezdetét veszi az egyre magasabb érzelmi hőfokú zárótétel. Ez vezet a zenekari csellószólamokkal (!) kísért virtuóz kadenciához, amit a nyitórész tempóját és a nyitótémát felidéző kóda követ.

FARKAS Ferenc: *Trittico concertato*

Farkas Ferenc 1964-ben, kevéssel a csellóra (vagy más mély vonóshangszerre) és vonószenekarra írt *Concertino all'antica* befejezése után, Gaspar Cassadó katalán csellóművész felkérésére komponálta ugyancsak csellóra és vonószenekarra a *Trittico concertato* című darabját. A zeneszerző és a világhírű csellista az 1963-as, budapesti Pablo Casals csellóverseny zsűrijében találkozott egymással, s a következő évben elkészült művet is Cassadó mutatta be 1965-ben, a halála előtti évben. A szűk negyedórás, miniatűr versenymű a hagyományos, háromtétel-es gyors-lassú-gyors mintát követő kompozíció. A fanyar hangvételű, rendkívül intenzív lüktetésű, energikus nyitótétel magas technikai igényeket támaszt a szólistával szemben. Sajátos színfoltot jelent az 5/8-os metrumban lejegyzett, csendes, magányos meditációt idéző melléktéma. A lassú tétel első szakasza, a *Passacaglia* egy 11 hangú sorrá transzformálja az előadó nevének betűit (csak a *p* és az *ó* hang megfelelősége önkényes), és ez a 11 hang a 6/4-es ütemekben fokozatosan eltolódva, kíméletlen következetességgel követi egymást, miközben szólamról szólamra vándorol. De nem csak a zenei eljárás kíméletlen, a fokozódó hangtömeg is egyre ijesztőbb, fenyegetőbb, már-már apokaliptikus. A tétel második fele, a *Dèdica* (Ajánlás) azután egy csapásra véget vet a rémálomnak, s az első tételben megpendített 5/8-os metrumban, gyönyörű, kitarulkozó dallammal köszönti az ajánlás címzettjét. Az Allegro vivace tempójú zárótétel pedig csupa szökellés, vidámság és persze virtuozitás: talán csak a móka kedvéért remek négyes szólamú fűgát is belekomponált a komponista, tükörfordítással, a szólóhangszeren augmentáltan megjelenő témával, ahogy illik.

KODÁLY Zoltán: Concerto zenekarra

Kodály Zoltán zenekari *Concertója* 1940-ben készült, Bartók három évvel későbbi, azonos című művéhez hasonlóan ugyancsak amerikai felkérésre: a Chicagói Szimfonikus Zenekar fennállásának 1941-es 50. évfordulójára Frederick Stock, az együttes zeneigazgatója új műveket rendelt Kodálytól és egy sor más kortárs zeneszerzőtől. Míg azonban Bartók *Concertója* valójában nagyszabású szimfónia, Kodály a barokk concerto grosso szellemét idézi fel a címadással. Az egytétéles, meglehetősen nagy zenekarra hangszerelt kompozíció Allegro risoluto tempóban kezdődik egy pregnáns, ritmikus, az egész zenekar kvázi-unisonójában bemutatkozó, sokszor visszatérő témával, amelybe a dallam vázaként behallhatjuk a Felszállott a páva-motívumot csakúgy, mint a verbunkos bokacsattogását vagy a barokk concerto grosso motorikus elemeit. De erre az utóbbi műfajra utalnak a zenekari tuttikra válaszó, egyre változó kisebb hangszercsoportok is. A barokk passacagliára emlékeztető lassú középső szakaszban a főszerep a két-két szólóhegedűé, -brácsáé és -csellóé, illetve a klarinété. A záró gyors részben az addig hallott gondolatok kimeríthetetlen fantáziával megírt, újabb és újabb kombinációkban és zenekari színekben jelennek meg, különösen a fúvós hangszerektől rendkívüli virtuozitást követelve. A darabot azután a nyitó unisono-effektus visszatérése foglalja keretbe.

Szöveg: Malina János

KONCERTAJÁNLO

2022. FEBRUÁR 11. és 12. 19.30 | Zeneakadémia

BERG | SCHUMANN | CSAJKOVSZKIJ

Thomas Zehetmair hegedű

Vezényel: **Keller András**

2022. MÁRCIUS 18. 19.30 | Müpa

BEETHOVEN | BARTÓK | CSAJKOVSZKIJ

Keller András hegedű

Vezényel: **Takács-Nagy Gábor**

HUNGARIAN GEMS 1.

Miklós Perényi and the Concerto Budapest

BEETHOVEN King Stephen – overture, Op. 117

DOHNÁNYI Concertpiece in D major, Op. 12

- intermission -

FARKAS Trittico concertato

KODÁLY Concerto for Orchestra

Miklós Perényi cello

Concerto Budapest Symphony Orchestra

Conductor: **István Dénes**

The concert programme spans the ages from 1811 to the 1960s. True to the spirit of the Hungarian Gems series, it draws deeply on both established and hidden values of our music history. Beethoven penned the night's first piece for the opening of the Royal Municipal Theatre in Pest. This incidental music enjoys popularity in Hungary and not only because of its title but also for the intimately familiar *verbunkós* motives. In the following piece, the Liszt Award-winning conductor István Dénes passes on the principal role to Miklós Perényi, as the *Konzertstück* composed by Ernst von Dohnányi in 1903-1904 focuses on the cello, so dear to the composer thanks to his father's love for the instrument. In the same way, *Trittico concertato* by Ferenc Farkas also bears the promise of hearing the great Hungarian cellist: the debuting instrumental soloist, and at the same time, the person who commissioned the work for the 1965 Venice Biennale, was the major Spanish musician Gaspar Cassadó. There is an international association to the final piece on the programme: Zoltán Kodály's Concerto was written at the behest of the Chicago Symphony Orchestra. Its world premiere was staged by the then 50-year-old ensemble on 6 February 1941.

Concerto BUDAPEST

concertobudapest.hu

